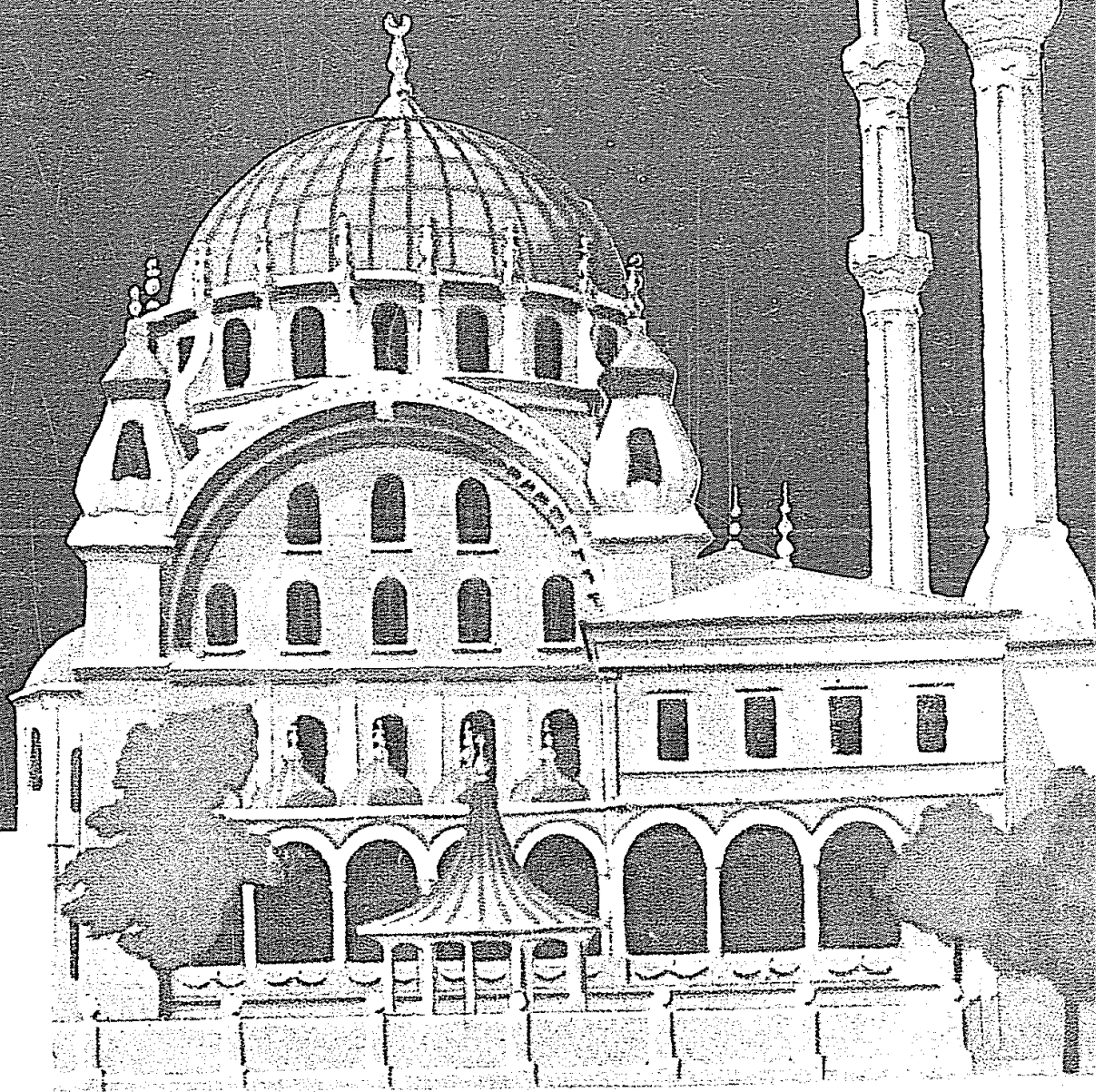

DIYANET İŞLERİ REİSLİĞİ

1960
Yılı

8.

NİÇİN ORUÇ TUTARIZ

MUHAMMED HAMİDULLAH

Arapçadan tercüme eden : OSMAN KESKİOĞLU

Aklına uyan feylesof ancak maddî maslahat ve dünyevî menfaat bulunan bir şeyi işler. Kendini ibadete veren zâhid ise, yalnız ruhânî haz veren ve uhrevî faydası olan bir şeyden başkasını arzu etmez. Halbuki Kur'ân-ı Kerîm bu ikisi arası bir yol göstererek sâliklerine şu duâyı tâlim etmektedir: "*Ey Rabbimiz, bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ihsân et.*"¹ Öyle olunca mükellef bulunduğumuz oruç ibadetine dünya ve âhiret iyilikleri mündemiç olup olmadığını araştırmamız ve bilmemiz icab eder. Şu da var ki, insan aynı zamanda beden ve ruhdan mürekkep bir varlıktır. Fıtrat dini olan islâmın hükümlerinde maddî menâfi' ile ruhanî menâfi' birlikte bulunmalı ki, beden ve ruhun ihtiyaçları tatmin edilmiş olsun. Zira din, iki cihan felâhının yegâne yoludur. Oruçta maddî menâfi'siz yalnız ruhî menâfin bulunması veya ruhanî menâfi'siz maddî faydaların bulunması kâfi gelmez. Çünkü İslâm iki cihan iyiliklerini birlikte ister.

Orucun rûhî menâfi': Biliyoruz ki, kasden insan öldürmek bütün dinlerde ve cemiyetlerde en büyük günahdır. Bunun cezası ebedî olarak cehennemde kalmaktır. Halbuki meşrû' müdafaa için karşısındaki öldürmek vâcibdir. Kendini müdafaa ederken, öldürülen şehittir. Şehidlerin dereceleri ise cennettedir. Kasden öldürmek veya kendini müdafaa için öldürmek arasındaki fark niyet ve gayeden doğmaktadır. İşte insanın bütün işlerinde hal böyledir. Hadîs-i şerîfde zikrolunduğu veçhile: "*Ameller niyetlere göredir.*"² Bir kimse doktorun emri üzerine yeyip içmeyi terketse, bu hareketi, Allah'ın rızası için, O'na itâat ederek yeyip içmeyi bırakan kimseninki gibi olamaz. Çünkü maksatlar ayrıdır. Allahu Teâlâ bizim yaratıcımızdır. Şâri' O'dur, öldükten sonra tekrar diriltten O'dur. Bu dünya hayatında yaptığımız işlerden bize hesap soracaktır. Rabbinin emrine itâat eden kimse, o emrin kendisini bilmese de itâatiyle onun rızasına kavuşur. Allahu Teâlâ Kur'ân-ı Kerîmde: "*Size de oruç farz kılındı.*"³ buyurarak orucu emretmektedir. Yüce

¹ Bakare sûresi, 201. âyet

² Sahîh-i Buhârî hadislerinden

³ Bakare sûresi, âyet: 183

ve Ulu Tanrının emrine itâatle rızasına kavuşmaktan daha büyük ruhânî haz olabilir mi? Tecrübe ile biliyoruz ki, körlerin hafızaları, gözü gören adamlardan daha kuvvetli olur, hisleri keskindir, daha çok bellerler, daha kuvvetli duyarlar. Ruh ile beden arasındaki alâka böyledir. Beden zayıfladıkça ruh kuvveti artar. Nasıl ki, fazla dalları budanan ağaç çok çiçek açar, bol meyva verir.

İnsan oruç tutunca kötülük işlemekten utanç duyar. Çünkü oruçlu olması ona daima Allah'ı hatırlatır. Oruç, fenalıktan menederek hayırlı işlere sevkeder. Taatlerin hazzını tattırır.

Allahu Teâlâ; Hazret-i Âdem'i Buhârî ve Müslim'in rivâyet ettikleri veçhile, kendi sureti üzere yaratmıştır. Kur'ân-ı Kerîmde: "*Allah'ın verdiği renk böyledir. Allah'ın verdiği renkten daha güzeli var mıdır?*"¹ buyurulmuştur. Öyle olunca insan, sıbgatullah'dan, Allah renginden renk almalıdır. Allahu Teâlâ kullarını doyurur, O'nun doyurulmağa ihtiyacı yoktur. İşte insan oruç tutunca lokma yemez oluyor, onda sıbgatullah'ın benzeri bir hal oluyor. Bu zayıf kul, Allah'a yaklaşmaktan başka, ruhâniyetten gayri ne ister?

İnsan bazen bir günah işler, sonra pişman olur, tevbe eder. Her suçun bir cezası vardır. Günahların da bir cezası olacaktır. Günahkâr, nedamet kamçisiyle nefsini acıtınca, Allah'a tevbe etmekte bir teselli bulur. İnsan için âzâsını telef etmeksizin, yemeği ve içmeği terketmekten daha acıtıcı, nefse daha ağır gelen bir şey var mıdır?

Hoca Ahmed Veliyullah-ı Dehlevî, aklî ve naklî ilimleri kendinde toplamış, hoş hal ve sülûk sahibi bir zattı. Çok kıymetli kitapları vardır. Hücce-tullâhü'l-Bâliga adlı eserinde diyor ki: "Şiddetli behîmî arzular, insanda meleklik sıfatlarının belirmesine mâni' olduğundan onları ezmeğe önem vermek lâzımdır. Behîmî duyguların kuvvetlenmesi, kat kat yığılması, yeyip içmeden ve şehevî lezzetlere düşkünlükten ileri geldiğinden onları kahretmenin yolu, o sebepleri azaltmakla olur. Onun için mezheplerinin ihtilâfına ve diyarlarının uzaklığına rağmen melekiyet sıfatlarının ortaya çıkmasını isteyenlerin cümlesi, bu sebeplerin azaltılmasında ittifak etmektedirler. Bunun gâyesi behîmiyyetin, melekiyete boyun eğmesidir. Yani kötülük kuvvetlerinin, meleklik vasıflarını boğarak onları kendi kötü renklerine boyamasına meydan vermemektir. Yumuşak balmumu üzerine mühür basar gibi hasis behîmiyyet izlerinin nakşolunmasına müsaade etmemektir. Bunun da yolu ancak şöyle olur: Melekiyet kuvveti, bir şeyle hükmederek onu behîmiyete emreder, behîmiyeti hâkimiyeti altına alır, o da ona boyun

¹ Bakare sûresi, âyet: 138

eğer, karşı gelmez. Melekiyet bunu tekrarlar, behîmiyet de yine teslim olur, boyun eğmeğe alışır. Böylece bu hal tekrarına tekrarına behîmiyet teslim olmağa alışır, bu bir âdet haline gelir. İşte oruç, melekiyet sıfatları ile behîmiyet arzuları arasındaki böyle bir mücadelenin tatbiki ve tescilidir. Bunda ruh açılır, diğeri büzülür... işte oruç budur.¹

Orucun fazîletleri çoktur. Bunlar hadîs-i şerîflerde mezkûrdur. Burada tekrarlamağa lüzum görmüyoruz. Ancak şunu belirtelim ki, orucun en dîn derecesi: fecirden akşama kadar yeyip içmekten, tütün gibi keyif verici şeylerden sakınmaktır. Fakat orucun kemâl derecesi: insanın şehvî ef'alden, yabanî sözlerden, şeytânî fikirlerden sakınmasıdır. Aksi takdirde oruç tutmakla, yoksulluk yüzünden bulamayıp da aç durma arasında bir fark yoktur. Halbuki bunlar, çok başka başka şeylerdir.

Maddî faydaları : Öğrenciler, sayılı aylarda ders okurlar, sonra istirahat için yaz tatili başlar. Memurlar, haftanın altı gününde vazifeleri başlarında meşgul olurlar, yedinci günü istirahat için hafta tatilidir. İnsan bütün gün bedeniyle, dimağıyla çalışır, sonra akşam olunca yeni ve taze kuvvetler toplamak için uykuya dalar. Hattâ otomobil, uçak, tiren gibi makine âletlerinin bile durup dinlenmeğe ihtiyacı vardır. O takdirde midemizin ve hazım cihazımızın da istirahate muhtaç olması gayet tabîf ve mâkul bir şey değil midir? Modern tıp, fiilen bu neticeye varmıştır. Almanya'da ve İsviçre'de bir çok doktorlar, envai müzmin hastalıkları, hastalığın icabına göre uzun veya kısa bir müddet zarfında, hastayı aç veya susuz bırakma usulü ile tedâvi ediyorlar.

Yine onların buluşlarına göre bir nevi asitler, hâımızlar açlık veya susuzluk sebebiyle mide guddelerinde hasıl oluyor ve bunlar muhtelif hastalıklara sebep olan müteaddid mikro - organizmaları öldürmektedirler.

Mâlûmdur ki insanın iklim değıştirmeğe, su ve hava tebdiline ihtiyacı vardır. Bir hastalık geçirip nekahat devresinde olan kimseleri doktorlar su ve hava tebdili için yaşadıkları yerlerden başka bir yere gönderirler. Batı Avrupada zenginler, her sene bir ay için sayfiyelere giderler. Başka bir tabirle, insanın zaman zaman mûtaad yaşayış tarzını değıştirmesi lâzımdır. Bu da bir nevi' istirahat sayılır. Nasıl ki çiftçiler, tarlalarında ziraatte değışiklik yaparlar, arasıra tarlayı ekmezler, bir sene boş bırakırlar buna toprağı dinlendirme derler. İşte bu ince nokta sebebiyle oruç, devamlı olarak daima tutulmaz. Senede bir ay tutulur. Tecrübe ile sâbittir ki, eğer insan her zaman oruç tutsa bu âdet hâline gelir, ikinci bir tabiat olur. Oruç ise

¹ Valiyyu'llâh-ı Dehlevî, Hücetu'llâhü'l-Bâliga Bâbü's-savm c. II, s. 36,

i'tiyadları bozmak içindir. Onun için bu nevi' oruçtan bir fayda gelmez. Eğer insan kırk günden fazla oruç tutsa bu bir âdet hâlini alır. Eğer bir aydan az oruç tutsa bunun da fazla bir te'siri görülmez.

Oruç büyük askerî faydalar sağlar. Zaman olur ki, muhâsarada kalan asker, yiyecek ve hattâ içecek bulamaz. Bununla berâber bütün gün, hattâ geceleri bile savaşmak zorunda kalır. Her sene bir ay oruç tutup geceleri de uzun teravîh namazını kılan asker, savaş zamanında sabır ve tahammül göstermeğe alışmış olur, böylelikle oruç tutmayandan daha çok dayanır.

Diğer dinlerle mukayese :

Allahu Teâlâ ne doğru buyurmuştur: "*Oruç sizden evvelkilere de farz olduğu gibi size de farz kılındı.*"¹ Yahudîlerin, Hıristiyanların, Sâbîîlerin, Hind Brahmanlarının ve başkalarının da oruçları vardır. Fakat bunlar ya ifratta veya tefrittedirler. İslâmiyet, bütün peygamberlerin biribiri ardısıra getirmiş oldukları ve maalesef kötü ulemanın bozdukları İlâhî ve ezeli dînin tekrar gelmesi demektir. Allahu Teâlâ Kur'ân-ı Kerîmde şöyle buyurur: "*Şübhesiz ki, insanlar içinde İbrâhim'e en yakın olanlar, ona uyanlar ve onun yolunu tutanlar, bir de işbu peygamber ile îman edenlerdir*"² Hazreti İbrâhim, Irak halkından Sâbîîlere gönderilmişti. Onlar yıldızlara taparlardı. "Sâbîîler, her sene Aya ibâdet olmak üzere, tam bir ay sabahtan akşama kadar oruç tutarlardı."³ Cenâb-ı Hak Kur'an'da buyurur ki: "*Ancak Allah'a ibâdet edin.*", "*Ne Güneşe secde edin, ne de Aya*". Aya oruç tutmak, doğru dîni tahrif etmektir. İslâmiyet onu ıslah etti. Ve Aya değil de Ayın Hâlikı olan Allah için Ramazanda oruç tutmağı farz kıldı.

Hiç şübhe yok ki, peygamberlerin Efendisi olan Hazret-i Muhammed, Mûsâ aleyhi's-selâm'a en yakın olandır. Yahudîlerin sofu olanları, her pazartesi ve perşembe günleri oruç tutarlar ve: Hazret-i Mûsâ Tur dağına Pazartesi günü gitti, oradan Perşembe günü dönerek Tevrâtı getirdi derler.⁴ Müslümanlıkta bu iki günde oruç tutmak mesnundur. Allahu Teâlâ, peygamberlerin isimlerini Kur'an'da zikrederken şöyle buyurur: "*Onların hidâyetlerine tâbi' ol*" Fakat Yahudîler senede bir defa bütün bir gün yani 24 saat oruç tutarlar. Bu fazla zorlamak ve insafsızlıktır. Umum insanlara münasib düşmez. Onun için İslâmiyet onu ibtâl etti. Çünkü İslâmiyet kolaylık dînidir. Avamdan olsun, havastan olsun bütün insan topluluklarının dînidir. Yalnız havassa münhasır değildir.

¹ Bâkare Sûresi, âyet : 183

² Âl-i İmrân sûresi, âyet: 68

³ Encyclopædia of Religions and Ethics, § Fasting, c. V, s. 764 "Harranians"

⁴ Aynı yer s. 765

Bir hadîs-i şerîfde şöyle gelmiştir: “Ben dünyada ve âhirette Meryem oğlu İsâ’ya, insanların en yakın olanıyım.”¹ İslâmdan önce ilk Hıristiyan mü’minleri, haftanın Pazar günü hâriç, altı hafta biribiri ardınca oruç tutarlardı. Demek 36 gün oruç tutmuş olurlardı. Ve: bu, senenin öşrüdür, derlerdi.² Ramazan ayı orucunu ve Şevval ayında da altı gün oruç tutmak, İsâ aleyhi’s-selâm’ın sünnetini ihyâdır. Hadîs-i şerîfde şöyle vârid olmuştur: “Bir kimse Ramazan orucunu tutar da ona Şevvalden de altı gün katarsa, bütün zamanı oruçla geçirmiş gibi olur.” Kur’ân-ı Kerîm bunu şöyle te’yid eder: “*Her kim bir hasene işlerse, ona on misli sevab verilir.*” $10 \times 36 = 360$ eder. Yani bir sene olur. Bu en azıdır. Cenâb-ı Hak, Allah yolunda infak edenler için şöyle buyurur: “*Mallarını Allah yolunda harcayanların misali: Her başağında yüzer tâne bulunan yedi başak veren bir tohuma benzer. Allah dilediğine kat kat ihsân eder.*”³ Oruç Allah yolunda infaktan daha mühimdir. Onun için Hazret-i Peygamber Efendimiz şöyle demiştir: “Âdem oğlunun her amelinin sevabı, on mislinden yediyüz misline kadar çoğaltılır. Allahu Teâlâ buyurur ki: “*Ancak oruç müstesnâ, zira o sırf benim içindir. Onun mükâfâtını verecek olan benim. Kulum, ateşli arzularını ve yemeyi benim için terk ediyor.*”⁴

Brahmanlara gelince: Onlar bugün ineğe taparlar. Hattâ zanlarınca nefislerini tezkiye için ineğin sidliğini içerler. Onların bugünkü oruçları şöyledir: ekmek yemezler, su içmezler. Meyva ve süt ile iktifa ederler. İşte onların orucu böyledir. Böyle bir orucun ne dinî ne de dünyevî fazla bir faydası olamaz.

Neden oruç kamerî takvime göredir?

Hepimiz biliriz ki, kamerî takvimde senenin ayları yer değiştirmektedir. Meselâ Ramazan bazen kışa, bazen bahara rastlar, bâzen yazın veya güzün olur. Şemsî sene, İslâmdan önce Araplarca bilinirdi. Kur’ân-ı Kerîm, acaba neden onu ilga ederek yerine kamerî seneyi aldı? Ben bu mevzuda, Ankara’da çıkan Türk Yurdu Dergisinde “İslâmiyette ne için ay takvimi kullanılır?” unvanlı bir makale neşrettim.⁵ Burada ancak oruçla alâkalı olan kısımdan bahsedeceğim.

¹ İmâm-ı Müslimin rivâyetidir.

² Aynı Ansiklopedi, s. 769

³ Bakare sûresi, âyet: 261

⁴ Veliyyu’llâh Dehlevî, Hücetü’llâhü’l-Bâliga c. II, s.38

⁵ Bak: Türk Yurdu, 1959 Ağustos sayısı

Senenin mevsimlerinin türlü tesirleri vardır. İnsan, fazla soğuktan müteessir olduğu gibi fazla sıcaktan da rahatsız olur. Soğuk ve sıcak muhite göre değişir. Meselâ Mekke-i Mükerrime'de kış mevsimi mütedil geçer. Halbuki kutublara yakın memleketlerde böyle midir? Kutba yakın memleketlerde yazın gelmesi dört gözle beklendiği halde, Hatt-ı İstivâ'ya yakın memleketlerde hiç de istenmez. Orta ve cenub Hindistan'da bahar mevsimi diye bir şey yoktur. Orada yaz, kış ve yağmur mevsimi vardır. Bütün bunlardan görülüyor ki, bir bölge için rahmet olan şey, başka bir yer için zahmet oluyor. Umumî olan bir dîne, mü'minlerin bir kısmına, yani bazı bölgeler sâkinlerine dâimî rahmet olup da diğerlerine devamlı sûrette zahmet olmak uygun düşmez. Oruç güç bir şeydir. Seneden seneye, Ramazan ayının mevsiminin değişmesi böyle şikâyete mahal bırakmaz.

Bundan başka dünyânın her tarafında aynı zamanda aynı mevsim hüküm sürmez. Ben bu satırları, Ocak ayında yazıyorum. Dün radyoda dinledim ki, Fransanın bazı bölgelerinde soğuk sıfırın altında 40 derecedir. Aynı günde Güney Amerikada, Arjantin'de harâret sıfırın üstünde 40 derecedir. En güzel yaratıcı olan Allah ne yücedir ki, Hatt-ı istivânın üstündeki memleketlerde kış, bütün şiddetiyle hüküm sürerken, Hatt-ı istivânın altındaki diyarlarda tamamiyle yazdır. Eğer Hazret-i Peygamber orucu, meselâ kışın tutmağı ümmetine bildirseydi, kuzey Amerikadaki insanlar Ocak ayında, Güney Amerika'dakilerse Temmuz ayında oruç tutmuş olacaktı. Kadir gecesine kadar Nevyork'da oruç tutmuş olan bir kimse, Buenos Aires'e gitmiş olsa ancak altı ay sonra, kış gelince orada bayram yapabilecektir. Hazirana rastlayan Şâban ayının sonlarında, Buenos Aires'den çıkan ve bir gün sonra Nevyork'a ulaşan bir kimse, Ramazan orucunu tutamayacaktır. Zira Ramazan Nevyork'da Temmuz'da değil, Ocak'ta olacaktır. Bir kimse oruç tutmamak için Hatt-ı istivânın kuzeyinden güneyine, güneyinden kuzeyine gitse buna imkân bulabilecek ve ömrü boyunca hiç oruç tutmayacaktır. Ve din âdeta gülünç, karışık bir şey olacak anarşi hâline gelecektir. Kur'ân-ı Kerîm şu âyetle âdeta buna işâret etmektedir: "*Ayları geciktirmek küfrü arttırmaktır. Kâfir olanlar bundan yanlış yola saptırırlar. Bir yıl helâl saydıklarını, bir yıl haram sayarlar. Bu suretle Allah'ın haram kıldığına sayınca uysun da Allah'ın haram kıldığını helâl etmiş olsunlar.*"¹

Bu kısa bahisten görülüyor ki, orucun Ramazan ayında tutulması hakkında İslâmın emirleri, Allah'ın kullarına olan rahmet ve lûtfu eseridir.

¹ Tevbe sûresi, âyet: 38

Bunda maddî ve mânevî birçok faydalar vardır. Bu emirler akla ve maslahata uygundur. *“Hamd olsun Allah’a bizi bu hidayete eriştirdi. Şâyed Allah bizi doğru yola iletmeseydi, doğru yolu bulamazdık. Tanrımızın elçileri gerçekten bize hakkı getirdiler. Mü’minlere Haktan nidâ edilecek: İşte size vaad olunan cennet hazır, buna amellerinizin mükâfâtı olarak vâris olduk.”*¹

¹ A’râf sûresi, âyet: 43